

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Ehdotuksessa ansiopäivärahaa mm. alennettaisiin 80 %:in kahdeksan viikon työttömyysjakson jälkeen.

Uudistuksessa ei tunnisteta työvoimansaannin ja työllistymisen tosiallisten mahdollisuuksien alueellisia

erityispiirteitä. Pelkosenniemen kunnan alueella on merkittävä määrä matkailun ja sen liitännäisalojen

kausityöpaikkoja. Kunta on lähellä täystyöllisyyttä talviesonkina, mutta touko-elokuussa työttömyysaste

on tyypillisesti kääntynyt nousuun. Kunnassa ei ole riittävästi ympärivuotisia työpaikkoja pitämään kaikki

kausityöntekijät töissä, vaikka talvikaudella on myös työvoimapulaa. Matkailun euromääräinen suhde kesä ja talvikausien välillä Pyhä-Luoston alueella on noin 20–80, mistä voi päätellä myös työpaikkojen

keskittyvän voimakkaasti talveen. Pelkästään Pyhätunturi oy työllistää yli 40 paikallista kausityöntekijää

rinnetoimintoihin talvikaudella ja ympärivuotisesti 16 henkilöä. Pitkien välimatkojen vuoksi hakeutuminen

kesäksi muihin töihin ei aina ole mahdollista. Mara-alan työpaikkojen palkkatason tyypillisesti matala.

Ehdotus osuu Lapin pieniin kausityöluonteisiin kuntiin merkittäväällä tavalla, sillä tulotason heikkeneminen

kesän mahdollisen työttömyys- tai osatyöjakson aikana, lapsikorotusten poistuminen ja muut

samanaikaiset pientuloisiin kohdistuvat leikkaukset voivat tehdä asumisesta alueella taloudellisesti mahdotonta. Ansiopäivärahan porrastaminen voi joillakin alueella Suomessa aktivoida työllistymiseen,

mutta Lapin pienillä paikkakunnilla ei ole valinnanmahdollisuuksia. Ehdotus lisäisi toteutuessaan epätasa arvoisuutta alueiden ja asukkaiden välillä. Käytännössä ehdotus johtaa siihen, että pienten yritysten

kausityövoiman saatavuus alueellisesti vaikeutuu. Uudistus heikentää näin ihmisten itsensä hyvinvointia ja

elämän edellytyksiä pohjoisessa, mutta myös matkailualan yritysten työvoimansaantia. Työvoimansaannin

vaikeutuminen heikentää myös yritysten investointihalukkuutta ja entisestään vaikeuttaa ympärivuotisten

työpaikkojen syntymistä. Ehdotuksen voi arvioida heikentävän syrjäseutujen matkailuvaltaisten kuntien

veto- ja pitovoimaa.

Mikäli työttömäksi jäänyt henkilö ei pääse töihin, ansiosidonnaisen päivärahan tason säilyttämiseen tulisi

olla mahdollisuus esimerkiksi vahvistamalla omaa osaamista esim. kouluttautumisella. Mikäli hallitus näkee

ansiosidonnaisen päivärahan maksatuksen porrastamisen välttämättömänä, tulisi ensimmäistä alenemisaikaa pidentää 170 päivään, jotta henkilöillä säilyisi mahdollisuus jatkaa elämää myös kausityövaltaisilla syrjäisillä paikkakunnilla.

Lausuttavaa palkkatuettua työtä ja työssäoloehtoista koskevasta ehdotuksesta?

Ehdotuksessa palkkatukijakso ei pääsääntöisesti kerryttäisi työssäoloehtoista. Työssäoloehdon kerryttäminen

tulisi ehdottomasti säilyttää. Ehdotus vaikuttaa täysin kohtuuttomalta ja haitalliselta etenkin Lapin pienillä

paikkakunnilla, joissa työpaikkoja on vähän matalasti koulutetuille, ikääntyneille ja muille sellaisille henkilöille, joilla on vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille. Näille ryhmille palkkatuki on ollut

käytännössä ainoa mahdollisuus työllistyä, etenkin, jos omaa autoa tai julkista liikennettä ei ole. Työelämän

osallisuus eli työllistyminen on merkittävä tekijä syrjäytymisen ehkäisyssä ja se voi myös vähentää sosiaali ja terveyspalveluiden tarvetta. Yrityksiä tulisi päinvastoin kannustaa työllistämään palkkatuella, ja

palkkatukea tulisi kehittää ja sen asemaa nostattaa. Palkkatuki on myös pienten kolmannen sektorin toimijoiden tärkeä, usein ainoa, mahdollisuus ylläpitää yleishyödyllistä toimintaa. Lapin pienillä paikkakunnilla kolmannen sektorin toimijat ovat tärkeitä elinvoima- ja hyvinvointitekijöitä, joiden toimintamahdollisuuksia ei tule heikentää vaan vahvistaa. Ehdotus myös asettaa palkkatuella työllistyneet

eriarvoiseen asemaan kuin ns. oikealla palkalla ja väheksyy palkkatuella tehtävän työn arvostusta, millä on

vaikutuksia myös työntekijöiden itsetuntoon ja hyvinvointiin. Palkkatukea koskeva muutos voisi vaikuttaa

motivaatioon ottaa vastaan työtä ja näin ollen pitkittää työttömyyttä. Palkkatukityöllistämien menettää

merkitystä, koska työn vastaanottamisesta tulisi olla hyötyä työnhakijalle ja sen tulisi toimia kannustimena.

Lausuttavaa työllistämiselvoitteen ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

Velvoitetyöllistämistä ei tule kokonaan poistaa, mutta ikärajan nostamista voitaisiin harkita. Kuitenkin

velvoitetyöllistämisen ikärajan nostamisesta tulisi ensin saada riittävät, monialaiseen asiantuntijatietoon

perustuvat selvitykset muutoksen vaikutuksista.

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

Ei lausuttavaa

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehdoista ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidonnoista poikkeuksista?

Ei lausuttavaa

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Esityksen heikennysten vaikutukset kotitalouksiin pohjoisen syrjäisillä seuduilla voivat olla merkittävät sekä

ihmisille että kuntien elinvoimaan. Tulotason lasku lisää köyhyyttä, vanhempien työttömyys vaikuttaa myös

lapsiin. Tulojen vähentyminen voi vaikuttaa esimerkiksi autosta luopumiseen, jolloin sivukyliltä ei pääse

töihin eivätkä lapset harrastuksiin. Suurena riskinä on, että perheet muuttavat maaseutupaikkakunnilta

kasvukeskuksiin ja heikossa työmarkkina-asetuksessa olevat henkilöt voivat jatkossa entistä huonommin.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Esityksen heikennysten vaikutukset kotitalouksiin pohjoisen syrjäisillä seuduilla voivat olla merkittävät sekä

ihmisille että kuntien elinvoimaan ja yritysten toiminta- ja kasvuedellytyksiin. Esitykset sisältävät vain vähän

tai ei juuri lainkaan elementtejä, joilla voitaisiin lisätä pienten matkailuvaltaisten kuntien työllisyyttä.

Pikemminkin riskinä on vaikeasti työllistyvien työttömien määrän kasvu, matkailualan ja sen liitännäisalojen

(esim. kuljetus, puhtaanapito) sekä rakennusalan työvoimapulan syveneminen paikkakunnilla, joissa täysin

ympärivuotisia työpaikkoja on vähän. Jos ihmiset eivät ole töissä, kuntien verotulot vähenevät ja kuntien

työllisyydenhoidon kustannukset nousevat. Paikkakunnilta työnperässä muutto autioittaa pienempiä kuntia, jolloin riskit alueen palvelutason heikkenemiseen laskevat.

Suomessa on käynnissä Työ- ja elinkeinopalveluiden uudistus, jossa kunnille on juuri tarjottu mahdollisuutta lähteä miettimään työllisyydenhoitoa uudella tavalla. Nyt käsillä oleva esitys heikentää

työllistymisen kannustimia ja vaikeuttaa te-palvelu-uudistuksen toteuttamista. Kunnilla on aito halu löytää

uusia toimintatapoja työllisyyden hoitoon, mutta tämä uudistus heikentäisi niitä olennaisella tavalla.

Kunnilla ja työllisyysalueilla tulisi olla riittävän vakaat näkymät rakentaa uudistusta. Lainsäädännön muutosten vaikutuksia pitäisi seurata pidemmällä aikavälillä. Esimerkiksi kesällä 2023 voimaantulleen

palkkatukiudistuksen vaikutuksista ei vielä ole riittävästi tietoa, jota voitaisiin käyttää tämän uudistuksen

pohjana.

Työllistymisen edistämiseen tarvittaisiin myös positiivisia kannustimia, joita uudistuksessa ei valitettavasti

ole.

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

Uusien työllisyysalueiden keinovalikoima supistuu työnhakijoiden työllistymisen tukemisessa. Todellisten

työllisyyden hoitoon vaikuttavien uudistusten tekeminen työvoima-alueilla vaikeutuu.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

Merkittävänä riskinä on, että kausiluontoisten toimialojen työntantajyritysten mahdollisuudet saada

osaavaa työvoimaa heikkenevät Lapin pienissä kunnissa. Työvoimapula heikentää yritysten halukkuutta

jatkaa liiketoimintaansa, kasvattaa sitä ja kehittää toimintaa ympärivuotiseksi. Matalapalkkaisen ja

lyhytkestoisen työn vastaanottaminen, mikäli se edellyttää muuttoa paikkakunnalta toiselle houkuttelevuus

laskee, koska pendelöinnistä johtuvat kustannukset voivat nousta korkeammiksi kuin jäädä omalle paikakunnalle esim. peruspäivärahalla.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Uudistusta tulisi ehdottomasti arvioida maaseudun ja Lapin kuntien pito- ja vetovoimaedellytysten näkökulmasta. Ihmisten tulotasoon ja työllistymiseen etuuksiin vaikuttavien muutosten osalta tulisi ensin

arvioida vaikutuksia edellisestä muutoksesta (kesällä 2023 voimantullut palkkatuki uudistus). Uudistuksella

saattaa toteutuessaan olla merkittäviä vaikutuksia pienten kuntien pito- ja vetovoimaan varsinkin silloin,

kun työpaikat ovat sesonkiluonteisia ja kohtuullisen välimatkan päässä on vain vähän ympärivuotisia työpaikkoja. Muutosta ja sen yhteisvaikutuksia tulisi arvioida huomattavasti laajemmalla tavalla sekä

ennakkoon että jälkikäteen. Muutoksen arviointi voi kuitenkin olla vaikeaa, sillä samaan aikaan on edelleen

käynnissä hyvinvointialueiden käynnistymisvaihe sekä työllisyysalueiden suunnittelu.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Ei lausuttavaa

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Esityksen valmistelu- ja lausuntoaika vaikuttavat kohtuuttoman lyhyille. Lisäksi lausuntoaika on ajoittunut

lomakaudelle, jolloin kuntien viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden on ollut entistä vaikeampi perehtyä

esitykseen

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

-

Vauhkonen Päivi

Pelkosenniemen kunta - Pelkosenniemen kunnanhallitus 18.1.2024 § 15